

Η Διδασκαλία & Ευαισθητοποίηση των Μαθητών της Στ΄ Τάξης του Δημοτικού Σχολείου για το Δικαίωμα του Παιδιού στην Εκπαίδευση μέσω Διδακτικού Σεναρίου Δημιουργικής Αφήγησης

<https://doi.org/10.69685/WWE09150>

Ντρίζα Ελισάβετ

Εκπαιδευτικός Ερευνήτρια
elisavetnr9@gmail.com

Νίκη Λαμπροπούλου

ΕΔΙΠ, ΤΕΠΕΚΕ, Πανεπιστήμιο Πατρών
niki.lampropoulou@upatras.gr

Περίληψη

Η εκπαίδευση για το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση αναπτύσσεται στα πλαίσια της τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, με επιτυχημένες παιδαγωγικές μεθοδολογίες για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Η Δημιουργική Αφήγηση υποστηρίζει τους μαθητές να εξωτερικεύουν και να επικοινωνήσουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους μέσω της δικής τους ιστορίας και να συμμετέχουν ενεργά μέσω της ενσυναίσθησης, απελευθερώνοντάς τους από ένα πραγματικό, αγχογόνο περιβάλλον δράσης. Η πρόταση μπορεί να συμβάλλει στην απόκτηση γνωστικού υπόβαθρου, κριτικής σκέψης και μεταγνώσης των μαθητών ως άτομα και ως μέλη κοινωνικών ομάδων. Η μικτή ερευνητική μεθοδολογία της μελέτης περίπτωσης έδειξε ότι η διδασκαλία και ανάπτυξη ευαισθητοποίησης των συμμετεχόντων ήταν επιτυχής. Ωστόσο, η έρευνα ως μελέτη περίπτωσης και ο αριθμός των μαθητών δεν είναι αρκετά με αποτέλεσμα να χρειάζονται περισσότερες έρευνες για τη γενίκευση και την εγκυρότητα αυτών των αποτελεσμάτων.

Λέξεις κλειδιά: Το Δικαίωμα του Παιδιού στην Εκπαίδευση, Δημιουργική Αφήγηση, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Εισαγωγή: Εκπαίδευση και Δικαιώματα του Παιδιού

Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ για τα ΔτΠ, 1989) υπεγράφη από τα κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε. αποβλέποντας στην μεταβολή του τρόπου αντιμετώπισης των παιδιών με ξεχωριστό σύνολο δικαιωμάτων (UNICEF). Αποτελεί το πρώτο διεθνές κείμενο στο οποίο καταγράφονται συστηματικά τα ΔτΠ. Θεωρείται ως το πλέον ολοκληρωμένο ψήφισμα του Ο.Η.Ε., αφού προστατεύει τόσο τα ατομικά και πολιτικά ΔτΠ, όσο και τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά ΔτΠ. Έχει επικυρωθεί από κάθε χώρα, εξαιρουμένων των Ηνωμένων Πολιτειών, και έτσι καθίσταται η ευρύτερη επικυρωμένη συμφωνία για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (UNICEF). Στην Ελλάδα η κύρωση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ) πραγματοποιήθηκε το 1992 με το νόμο 2101/1992 (ΦΕΚ 192 τ.Α΄/02.12.1992) και έκτοτε αποτελεί εσωτερικό ελληνικό δίκαιο αυξημένης τυπικής ισχύος. Ειδικότερα, οι διατάξεις αυτού υπερισχύουν κάθε άλλης αντίθετης διάταξης εσωτερικού νόμου (Παπαρηγόπουλος, 2006). Η Σύμβαση αναγνωρίζει την παιδική ηλικία ως μια ευάλωτη και κρίσιμη στιγμή, κατά την οποία τα παιδιά χρειάζονται ειδική φροντίδα και προστασία (UNICEF). Το μοντέλο Αξιών και Ευαισθητοποίησης που προτείνει η Tibbitts (2002) είναι η βάση της πυραμίδας για τα υπόλοιπα δύο μοντέλα και είναι το μοναδικό βασιζόμενο σε διδακτικές μεθοδολογίες και ακολουθεί μια φιλοσοφική - ιστορική προσέγγιση. Η στρατηγική του μοντέλου αναφέρεται στην κοινωνικοποίηση, την πολιτισμική συναίνεση, τον καθορισμό προσδοκιών για την κοινωνική αλλαγή και τη νομιμοποίηση του πλαισίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Tibbitts, 2002, 1994).

Η Εκπαίδευση για τα ΔΤΠ έχει προοπτικές εξέλιξης ενισχύει την κουλτούρα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την αξιολόγηση και οικοδόμηση των δίκαιων σημερινών και μελλοντικών κοινωνιών.

Πρώθηση των ΔΤΠ στην Εκπαίδευση μέσω της Δημιουργικής Αφήγησης

Η απόκτηση δημοκρατικών δεξιοτήτων με όχημα την εκπαίδευση μπορεί να αναπτυχθεί και μέσω της λογοτεχνίας, καθώς η λογοτεχνία παιδαγωγεί, εισάγει τον αναγνώστη στην πολιτισμική κατανόηση και στην αντίληψη της ταυτότητας (Κανατσούλη, 2002). Συνάμα, συμβάλλει τόσο στην αισθητική, γλωσσική, κοινωνική ευαισθητοποίηση των παιδιών όσο και στην ψυχοπνευματική ωρίμανσή τους (Κατσιή-Γκιβαλου, 2008). Η λογοτεχνία στο δημοτικό σχολείο διδάσκεται κυρίως μέσω των Ανθολογιών, τα οποία ανήκουν στο σώμα των σχολικών εγχειριδίων που καλλιεργούν στάσεις, μεταβιβάζουν αξίες και πρότυπα συμπεριφοράς, επηρεάζουν τις πεποιθήσεις, τις επιλογές και τη συμπεριφορά του ατόμου (Ξωχέλλης, 2000). Αποτελέσματα ερευνών στην Παιδαγωγική και Διδακτική Μεθοδολογία αναφέρονται στη διδακτική πρακτική της αφήγησης ιστοριών, και ιδιαιτέρως στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, που θεωρείται μια αποτελεσματική και λειτουργική προσέγγιση διδασκαλίας. Η αφήγηση ιστοριών (storytelling) είναι μεταξύ άλλων πρακτική μεταφοράς ιδεών και εικόνων, οι οποίες λειτουργούν σε ένα πλαίσιο διαμόρφωσης ατομικών και συλλογικών ταυτοτήτων, με αποτέλεσμα τη συγκρότηση των εμπλεκομένων σε μια κοινότητα (Φραγκάκη, 2009). Η Δημιουργική Αφήγηση ως μέθοδος για τη διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επιτρέπει σε όλους τους μαθητές να εξωτερικεύουν σκέψεις, συναισθήματα και εμπειρίες και έτσι να κοινωνικοποιηθούν και να οικειοποιηθούν με τα χαρακτηριστικά, τα βιώματα και τα ενδιαφέροντα των συμμαθητών τους. Σκοπός της χρήσης της συγκεκριμένης πρακτικής είναι η συμμετοχή των μαθητών και η καλλιέργεια της φαντασίας τους, απελευθερώνοντάς τους από ένα αγχογόνο περιβάλλον δράσης (Σούλας, 2019, Λαμπροπούλου, 2021).

Η Ιστοριογραμμή στη Δημιουργική Αφήγηση

Η Ιστοριογραμμή (storyline, Emo & Wells, 2014) αποτελεί μια δημιουργική, ευχάριστη και αποτελεσματική παιδαγωγική προσέγγιση και διδακτική μέθοδο, κατάλληλη για όλες τις ηλικίες, βαθμίδες και μορφές της εκπαίδευσης (Ηλιοπούλου, 2021). Η Ιστοριογραμμή αποτελεί εναλλακτική μορφή διδασκαλίας που εκτυλίσσεται βάσει της γνωστικής θεωρίας του κοινωνικού εποικοδομητισμού (Lambropoulos, 2024α) αξιοποιώντας στοιχεία και άλλων σύγχρονων θεωριών. Συνιστά διεπιστημονική και διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, που κυρίως αξιοποιεί τη δύναμη της ιστορίας, με την έννοια της μυθοπλασίας, η οποία και αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της Ιστοριογραμμής κατά την Ηλιοπούλου (2006). Αναπτύσσει πνεύμα συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών, κατά την οποία οι μαθητές είναι οι δημιουργοί μιας ιστορίας, της οποίας τη γραμμή και τα κεφάλαια έχει πρώτα σχεδιάσει ο εκπαιδευτικός. Στοχεύει στο περιεχόμενο και το ποιόν της γνώσης, ενώ η ιστορία εξασφαλίζει το πλαίσιο εντός του οποίου οι μαθητές αποκτούν κίνητρο, χάριν του αισθήματος της συναισθηματικής εμπλοκής στην ιστορία (Ηλιοπούλου, 2021).

Η Ιστοριογραμμή πρωτοσχεδιάστηκε στην Σκωτία τη δεκαετία του '70, όμως άρχισε να εφαρμόζεται λίγα χρόνια αργότερα σε περισσότερες από 45 χώρες παγκοσμίως. Ειδικότερα, χρησιμοποιείται από εκπαιδευτικούς για τη διδασκαλία θεμάτων στη σχολική τάξη, σε τμήματα Πανεπιστημίων, ιδίως στις Σκανδιναβικές χώρες (Ηλιοπούλου, 2021).

Αποτελέσματα σε έρευνες της Smogorzewska (2012, 2014) αναφέρονται στη γλωσσική ανάπτυξη παιδιών ηλικίας 5 ετών και την ανάπτυξη της δημιουργικής τους σκέψης, τη βελτίωση της απόδοσης των μαθητών αλλά και της ίδιας της στάσης τους προς την μάθηση. Έχει παρατηρηθεί ότι η εφαρμογή της Ιστοριογραμμής σε σχολεία της Σκωτίας ενισχύει την επίτευξη των στόχων που τίθενται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα της χώρας αναφορικά με: α) την επιτυχή μάθηση των παιδιών, β) την απόκτηση αυτοπεποίθησης από αυτούς, γ) την εξέλιξή τους σε υπεύθυνους πολίτες και δ) την ενεργή συμμετοχή τους στην σχολική κοινότητα και κοινωνία (Bell & Harkness, 2006). Εκτός από τις βασικές γλωσσικές και

επικοινωνιακές δεξιότητες των παιδιών, η Ιστοριογραμμή αναπτύσσει και τις κοινωνικές δεξιότητες, όπως η αυτονομία στη μάθηση, η συνεργασία, η ομαδικότητα, η διαχείριση χρόνου και η επιμονή σε μια εργασία (Omand, 2014). Εξασφαλίζει στους μαθητές ένα ασφαλές και μη αγχογόνο πλαίσιο, αυτό της ιστορίας που δημιουργούν, μέσα στο οποίο διαπραγματεύονται ευαίσθητα θέματα. Παράλληλα, δίνει στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα παρατήρησης των μαθητών τους κατά τη διάρκεια της ενασχόλησής τους με μια εργασία και να μην κρίνουν μόνο από το τελικό αποτέλεσμα.

Το ηρωικό αρχέτυπο του ήρωα επεξεργάστηκε ο Τζόζεφ Κάμπελ (1949) στο έργο του «Ο Ήρωας με τα Χίλια Πρόσωπα» (1949). Ο Κάμπελ μελετά την αρχέτυπη δομή των ιστοριών που υποθετικά ανιχνεύεται σε κάθε ιστορία. Αυτή η δομική αρχή ονομάστηκε από τον ίδιο «Ταξίδι του Ήρωα». Τόσο το εσωτερικό όσο και το εξωτερικό ταξίδι του ήρωα παρατίθεται δομημένο στη συνέχεια, ώστε να ταιριάζει με τη δομή τριών Πράξεων του Αριστοτέλη, και στην περίπτωση που μας ενδιαφέρει με τον συνηθισμένο κόσμο, τον μαγικό κόσμο και τον γυρισμό στον κανονικό κόσμο.

Στη λογοτεχνία, στο θέατρο, στα παραμύθια, στη θρησκευτική ζωή, στην ψυχολογία και σε όλες τις αφηγήσεις υπάρχει μια κοινή γραμμή αφήγησης. Στο βιβλίο του «Ο Ήρωας με τα Χίλια Πρόσωπα», ο Campbell (1949) υποστηρίζει ότι όλοι οι πρωταγωνιστές μιας ιστορίας περνούν από στάδια διαφορετικά και κρίσιμα για την προσωπική ανάπτυξη και εξέλιξή τους. Όλες οι αφηγήσεις αποτελούν παραλλαγές ενός ενιαίου μύθου (μονομυθία) και έχουν παρόμοια αφετηρία και τελικό προορισμό. Αυτό Το Ταξίδι του Ήρωα αναλύθηκε από τον Vogler (2009) σε 12 στάδια που μπορούν να σχηματιστούν ως ένα ρολόι (μνημονικό εργαλείο) σε κάρτες ιστορίας (storycards, RomaMultiLangPrimE, Λαμπροπούλου, 2023).

Το Ρολόι του Ήρωα: Η Ιστοριογραμμή του Ταξιδιού του Ήρωα χρησιμοποιήθηκε στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος Erasmus KA2 RomaMultiLangPrimE με τη δημιουργία Storycards ως το μνημονικό εργαλείο του *‘Ρολογιού του Ήρωα’*. Τα 12 στάδια του Ταξιδιού του Ήρωα (Vogler, 2007) έχουν ως εξής:

1. Ο συνηθισμένος κόσμος

Το ταξίδι του κάθε ήρωα έχει ως αφετηρία του τον κόσμο όπως αυτός υπάρχει γύρω μας. Για κάποιο λόγο (π.χ. η μητριά και οι κακές αδερφές στην Σταχτοπούτα) συναντά δυσκολίες.

2. Κάλεσμα στην Περιπέτεια: Το ταξίδι αρχίζει

Ο ήρωάς μας περνάει δύσκολες στιγμές, ή βρίσκεται σε ένα δίλημμα, ή δεν μπορεί να χειριστεί μια κατάσταση. Έχει άγχος, δεν μπορεί να χειριστεί τη ζωή του όπως θα ήθελε. Έτσι τον καλεί η περιπέτεια. Ο ήρωας έχει δίλημμα για το ταξίδι του.

3. Άρνηση της Πρόκλησης

Ξαφνικά, πάνω που ο ήρωας έχει αποφασίσει να παλέψει για τη ζωή που θέλει, συνειδητοποιεί πως οι αλλαγές και οι προκλήσεις είναι τόσες, που δεν ξέρει αν μπορεί και αν θέλει να τις διαχειριστεί. Έτσι, κάνει ένα βήμα πίσω, αρχικά ο ήρωας αρνείται την πρόκληση. Παρ’ όλα αυτά, βλέπει ότι η προηγούμενη κατάσταση δε λειτουργεί προς όφελός του. Παρακινούμενος είτε από εξωτερικές δυνάμεις (κάτι συμβαίνει στον περίγυρό του, στην οικογένειά του, στην κοινωνία, κάποιος τον καλεί να τον βοηθήσει κ.λ.π.) ή από τον ίδιο του τον εαυτό, αποφασίζει να παλέψει.

4. Συνάντηση με τον μέντορα

Έτσι έρχεται η ώρα που συναντά έναν καθοριστικό χαρακτήρα, το μέντορά του. Ο μέντορας είναι ένα πρόσωπο γεμάτο γνώση και εμπειρίες που συμβουλεύει και εμπνέει τον ήρωά μας για το πώς να προχωρήσει.

5. Το κατώφλι

Ο ήρωας, μετά από την εσωτερική του πάλη για το εάν τελικά θα αλλάξει τη ζωή του ή όχι, διαβαίνει το κατώφλι ενός ανεξερεύνητου κόσμου που δε γνωρίζει πού τον οδηγεί. Συναντά διάφορα πρόσωπα, άλλα φιλικά και άλλα εχθρικά και συνάπτει συμμαχίες με όσους μπορούν να τον βοηθήσουν.

6. Δοκιμασίες

Έρχονται οι πρώτες δοκιμασίες. Ο ήρωας καλείται να αντιμετωπίσει τις πρώτες δυσκολίες του ταξιδιού του και αποτυγχάνει.

7. Σύμμαχοι και εχθροί

Παρ' όλα αυτά πλέον γνωρίζει ποιος είναι ο στόχος του και ποιοι οι σύμμαχοί του.

8. Είσοδος στην επικίνδυνη ζώνη

Η μεγάλη πρόκληση έρχεται, ο ήρωας, αντιμετωπίζει τους μεγαλύτερους φόβους του στο ταξίδι του στην άγνωστη και επικίνδυνη ζώνη, έρχεται αντιμέτωπος με το θάνατο, την απώλεια, την αλλαγή.

9. Τελική δοκιμασία και αναμέτρηση

Τελικά, μετά από πολλές δοκιμασίες έρχεται η τελική μάχη με τον αντίπαλό του.

10. Η επιβράβευση

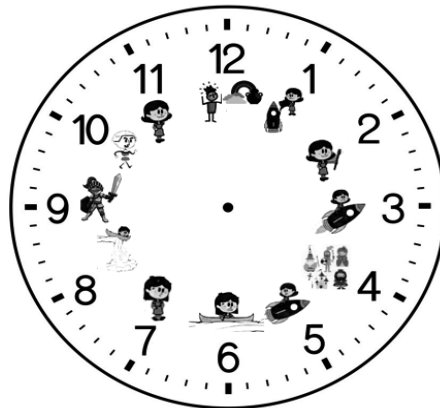
Ο ήρωας επιβραβεύεται για όσα πέρασε. Αυτό σημαίνει πως απέκτησε γνώσεις, εμπειρίες και εργαλεία για να αντιμετωπίζει τις δυσκολίες και πως πλέον είναι έτοιμος να πολεμήσει ξανά αν χρειαστεί. Η επιβράβευση δε σημαίνει και το τέλος του αγώνα: τώρα ο ήρωάς μας γνωρίζει πως τίποτε δεν είναι δεδομένο και πως ό,τι απέκτησε μπορεί να χαθεί ανά πάσα στιγμή.

11. Ο δρόμος της επιστροφής

Ο ήρωας επιστρέφει στην καθημερινή του ζωή. Είναι πιθανό προτού όλα πάρουν το δρόμο τους να χρειάζεται να αντιμετωπίσει μια τελευταία πρόκληση, μια ακόμη θυσία ή μια σύγκρουση.

12. Η επιστροφή με το θησαυρό

Ο ήρωας είναι πλέον σπλισμένος με όλα τα απαραίτητα εφόδια για να αντιμετωπίσει κάθε δυσκολία.

Σχήμα 1. Το Ρολόι του Ταξιδιού του Ήρωα

Στο δημοτικό σχολείο η ύπαρξη ενός μνημονικού εργαλείου θα διευκολύνει τον/την εκπαιδευτικό αλλά και τους μαθητές στην άμεση περιγραφή των σταδίων του ταξιδιού του ήρωα. Έτσι, τα στοιχεία και η δομή της ιστορίας μπορούν να παρουσιαστούν ως ένα ρολόι κάρτα (storycard, Lambropoulos, 2024β). Έτσι προτείνεται η εφαρμογή ενός Διδακτικού Σεναρίου Δημιουργικής Αφήγησης για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με το Δικαίωμα του Παιδιού στην Εκπαίδευση και την αλληλεπίδραση μεταξύ Παιδικής Εργασίας και σχολικής εγκατάλειψης, που διαπραγματεύεται η επόμενη ενότητα. Οι εκπαιδευόμενοι γνωρίζοντας τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και σεβόμενοι τα αντίστοιχα δικαιώματα των συνανθρώπων τους, αναπτύσσουν μια κουλτούρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και κατά συνέπεια αποκτούν θετική στάση προς την προάσπιση των δικαιωμάτων όλων.

Μεθοδολογία

Η μικτή ερευνητική μεθοδολογία της μελέτης περίπτωσης συνδυάζει την ποσοτική με την ποσοτικοποιημένη ποιοτική έρευνα και την παρατήρηση με κλείδα παρατήρησης κατά και μετά την παρέμβαση με το διδακτικό σενάριο της Δημιουργικής Αφήγησης. Η συνδυαστική ερευνητική μεθοδολογία μπορεί να υποστηρίξει τη διερεύνηση των στόχων της έρευνας, καθώς το ερευνητικό πρόβλημα απαιτεί τη συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων, προσφέροντας μια πληρέστερη ερευνητική προσέγγιση κατά τη συλλογή και την ανάλυση των δεδομένων (Ίσαρη, & Πουρκός, 2015). Η αξιοποίηση τριών μεθόδων συλλογής (τριγωνοποίηση) των δεδομένων θα συμβάλλει στην καλύτερη ερμηνεία των ευρημάτων καθώς και στην εξασφάλιση της εγκυρότητας της έρευνας. Σύμφωνα με τους Cohen & Manion (1994) οι δειγματοληψίες με συγκεκριμένα κριτήρια, εξυπηρετούν πιο εύστοχα και πιο αποτελεσματικά τις ανάγκες της έρευνας. Επίσης, όπως αναφέρει ο Γαλάνης (2018), δεν αποκλείεται ορισμένοι συμμετέχοντες επηρεαζόμενοι από τα αποτελέσματα να τροποποιήσουν τις θέσεις τους, με στόχο να είναι σύμφωνες με τις απόψεις των υπολοίπων.

Ερευνητικός σκοπός

Ο σκοπός της έρευνας περίπτωσης είναι η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών στο Δικαίωμα της Εκπαίδευσης, και ειδικότερα στο πρόβλημα της παιδικής εργασίας ως διττό παράγοντα αιτίου και αποτελέσματος εγκατάλειψης της Εκπαίδευσης.

Ερευνητικά ερωτήματα:

1. Υπάρχει σχετικό κενό στο αναλυτικό πρόγραμμα και το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής (Κ.Π.Α.), αν ναι, ποιο είναι αυτό, και πώς μπορεί να καλυφθεί;

2. Πώς η νέα πρόταση του Διδακτικού Σεναρίου Δημιουργικής Αφήγησης μπορεί να ενημερώσει και να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές στην πρόληψη της Παιδικής Εργασίας και εγκατάλειψης της εκπαίδευσης στο μάθημα της Κ.Π.Α. της Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου;

2.1 Τι επίδραση έχει η Ιστοριογραφική του Ταξιδιού του στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών με τη δημιουργία και επικοινωνία της δικής τους ιστορίας;

Μέσω των ερευνητικών εργαλείων (α) του ερωτηματολογίου που συμπεριλαμβάνει κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις, (β) της ποσοτικοποιημένης ποιοτικής ανάλυσης των ιστοριών των μαθητών και (γ) της παρατήρησης κατά τη διάρκεια της παρέμβασης, καταγράφεται το επίπεδο και τα στοιχεία ευαισθητοποίησης των μαθητών σε σχέση με τις έννοιες ΔτΠ στην Εκπαίδευση και το πρόβλημα της παιδικής εργασίας, όπως επίσης και τα στάδια της ιστορίας. Έτσι το ερωτηματολόγιο είχε βασικά δημογραφικά στοιχεία και ανίχνευση βασικής γνώσης των μαθητών για τους λόγους για τους οποίους υπάρχει η παιδική εργασία. Οι υπο-ερωτήσεις αναφέρονταν στους εξής λόγους: (α) το εκπαιδευτικό σύστημα δυσλειτουργεί, με αποτέλεσμα να μη θέλουν να πάνε σχολείο (Boyden, 1994), (β) η φτώχεια τους αναγκάζει να δουλέψουν (Grootaert & Kanbur, 1994), (γ) πρέπει να εργαστούν στην οικογενειακή επιχείρησή τους (Grootaert & Kanbur, 1994), και (δ) εκτελούν καλύτερα από τους μεγάλους κάποιες δουλειές (Global Action Plan1 and Technical Cooperation Priorities, 2010).

Σε αυτή τη μελέτη περίπτωσης πήραν ανώνυμα μέρος 17 μαθητές της ΣΤ' τάξης (11-12 ετών). Στα ερωτηματολόγια και τα γραπτά τους δόθηκαν αριθμοί-κωδικοί (1,2,3 κ.λ.π.). Η τριγωνοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας έγινε με: (α) το ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με την παιδική εργασία, (β) τις γραπτές ιστορίες (γραπτά κείμενα) των μαθητών μετά την παρέμβαση με το διδακτικό σενάριο, και (γ) τις παρατηρήσεις της ερευνήτριας κατά τη διάρκεια συγγραφής των μαθητών με την κλείδα παρατήρησης.

Κατόπιν, έγινε ποιοτική ανάλυση και ποσοτικοποίηση της ποιοτικής ανάλυσης των δεδομένων της έρευνας. Για την ανάπτυξη κώδικα ακολουθήθηκε η διαδικασία για κωδικοποίηση ποιοτικών πληροφοριών για συσχέτιση δεδομένων από προηγούμενες ιδέες

(Boyatzis, 1998: 99-127· Braun & Clarke, 2006). Η κωδικοποίηση πρέπει να είναι «εύχρηστη» από άλλους ερευνητές για υψηλό επίπεδο αξιοπιστίας μεταξύ των αξιολογητών, απλή στην κατανόηση και στην απομνημόνευση, σχετική με το πλαίσιο της έρευνας, να επιτρέπει την ποσοτική ανάλυση και τη χρήση σε διαφορετικές πληροφορίες. Έγινε ανάλυση του 25% των δεδομένων από ανεξάρτητο ερευνητή με βάση τους κωδικούς του Ρολογιού της Αφήγησης χωρίς καμία προηγούμενη συζήτηση. Αυτό αποκάλυψε μια αρχική αξιοπιστία 3% επί των δεδομένων, η οποία έπρεπε να βελτιωθεί. Η ταξινόμηση και οι δείκτες γράφτηκαν ξανά με σαφέστερο και απλούστερο τρόπο και ένα επιπλέον 10% των δεδομένων κωδικοποιήθηκε δίνοντας αξιοπιστία 50%. Στη συνέχεια, συζητήθηκαν τα θέματα και έγινε περαιτέρω ανάλυση με ανεξάρτητο ερευνητή δίνοντας αξιοπιστία 90% των περαιτέρω 25% των δεδομένων. Ένας δεύτερος ανεξάρτητος ερευνητής επαλήθευσε τη διαδικασία με αξιοπιστία 93% σε δείγμα 25%. Η αξιοπιστία με εύρος 90%+ θεωρείται λειτουργικά αποδεκτή. Επειδή η μελέτη περίπτωσης δεν είναι αρκετή και ο αριθμός των μαθητών είναι μικρός χρειάζονται περισσότερες έρευνες για τη γενίκευση και την εγκυρότητα αυτών των ευρημάτων. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας.

Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου

Τα δημογραφικά στοιχεία αναφέρονται στην ηλικία, το φύλο και την επαγγελματική κατάσταση των γονέων και κηδεμόνων των παιδιών. Από το γενικό σύνολο των μαθητών (N=17) που έλαβαν μέρος στην έρευνα, οι 16 μαθητές/τριες είναι 12 ετών (N=17, 94%) και 1 μαθητής/τρια είναι 11 ετών (N=17, 6%).

Σύμφωνα με το Σχήμα 2, πήραν μέρος στην έρευνα περίπτωσης 9 μαθήτριες (N=17, 53%) και 8 μαθητές (N=17, 47%).

Παιδική Εργασία

Όσον αφορά την παιδική εργασία, στην ερώτηση αν έχουν δει παιδιά να εργάζεται, φαίνεται ότι και οι 17 μαθητές απάντησαν θετικά (N=17, 100%).

Σχήμα 2. Λόγοι για την Παιδική Εργασία

Από τους 17 μαθητές οι 13 απάντησαν ότι η φτώχεια είναι αιτία για την Παιδικής Εργασίας (N=17, 76%). Από τους 17 μαθητές 1 απάντησε ότι η Παιδική Εργασία υφίσταται λόγω του εκπαιδευτικού συστήματος (N=17, 6%), 1 μαθητής/τρια απάντησε ότι η Π.Ε. υπάρχει λόγω της ανάγκης για εργασία στην οικογενειακή επιχείρηση (N=17, 6%) ενώ 1 μαθητής/τρια έδωσε ως απάντηση την δεξιότητα των παιδιών (N=17, 6%). 1 μαθητής/τρια από τους 17 που συμμετείχαν απάντησε «Άλλο», σημειώνοντας ότι «για να μπορέσεις να ζήσεις πρέπει να δουλέψεις».

Η Δημιουργική Αφήγηση Ιστορίας με το Ρολόι του Ήρωα

Τα αποτελέσματα της ποσοτικοποιημένης ποιοτικής ανάλυσης των δεδομένων της συγγραφής των ιστοριών των μαθητών εντοπίζονται στις ιστορίες τους: (α) τα στάδια από το

Ταξίδι του Ήρωα, (β) την αναγνώριση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Δικαιώματος του Παιδιού στην Εκπαίδευση και (β1) τη σχέση με την άσκηση σύγκρουσης, (γ) την καλλιέργεια σεβασμού για τα Α.Δ. και το Δ.Π.Ε και (γ1) τις σκέψεις τους και τα συναισθήματα ανησυχίας, και (δ) την καλλιέργεια κουλτούρας για τα Α.Δ. και το Δ.Π.Ε. Τέλος, αναδείχτηκαν συγκεκριμένες θεματικές ενότητες ιστοριών.

Σχήμα 3. Το Ταξίδι του Ήρωα

Στο Σχήμα 3 παρατηρείται ότι και οι 17 μαθητές/τριες συμπεριέλαβαν στην ιστορία τους το στάδιο για τον «Συνήθη κόσμο» (N=17, 10%), οι 14 συμπεριέλαβαν το στάδιο «Κάλεσμα στην Περιπέτεια» και «Δοκιμασίες» (N=17, 8%)., και οι 11 αναφέρθηκαν στην «Άρνηση της Πρόκλησης» (N=17, 7%).

Οι 16 συμμετέχοντες/ουσες αναφέρθηκαν στο στάδιο της «Συνάντησης με τον μέντορα» και της «Επιστροφής με το θησαυρό», (N=17, 10%), οι 15 επισήμαναν στις ιστορίες τους το «Κατώφλι» και «τον Δρόμο της «Επιστροφής», (N=17, 9%), και οι 17 έκαναν αναφορά στο στάδιο «Σύμμαχοι και Εχθροί» (N=17, 10%). Οι 10 μαθητές/τριες ανέφεραν την «Είσοδο στην Επικίνδυνη Ζώνη», (N=17, 6%), οι 8 έφτασαν στο στάδιο της «Τελικής δοκιμασίας και Αναμέτρησης» (N=17, 5%), και οι 13 φαίνεται ότι αναφέρθηκαν στο στάδιο της «Επιβράβευσης» (N=17, 8%).

Επίσης παρατηρείται ότι και στις 17 ιστορίες υπήρχε αναγνώριση των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και του Δικαιώματος του Παιδιού στην Εκπαίδευση (N=17, 100%): «έβαλε στόχο να παλέψει για να κερδίσει μια θέση στο σχολείο, αυτή η θέση του ανήκει», «ήθελε να έχει τη ζωή στα χέρια της και διεκδικήσει όσα της αξίζουν στη μόρφωση και γενικά στην κοινωνία», «ονειρευόταν χρόνια να πάει στο σχολείο όπως όλα τα παιδιά της ηλικίας της». Φαίνεται ότι και οι 17 μαθητές/τριες αναφέρουν στις ιστορίες τους περιστατικά σύγκρουσης ή προβλήματος (N=17, 100%): «η μητέρα της της απαγορεύει κατηγορηματικά να εργαστεί...μετά από πολλούς καβγάδες αυτή αποφασίζει να το σκάσει από το σπίτι», «ο μαγαζάτορας άρχισε να τον χτυπάει ασταμάτητα, λέγοντάς του ότι του χαλάσει τη βιτρίνα», «η κοινωνία ήταν σκληρή, οι άνθρωποι αντικοινωνικοί, έβριζαν φώναζαν, τους έδιωχναν», «οι γονείς του τον αναγκάζουν ακόμα και με τη βία να δουλέψει», «ούτε να το σκέφτεστε ότι θα μπειτε σε αυτό το κτίριο(σχολείο)».

Στις 17 ιστορίες υπάρχουν αναφορές σεβασμού στα Α.Δ. (N=17, 100%) και το Δικαίωμα του Παιδιού στην Εκπαίδευση (N=17, 100%): «παρακαλούσαν τη μητέρα τους να τους επιτρέψει να πάνε σχολείο, να δουν τους φίλους τους και να παίξουν όλοι μαζί», «δεν μπορείτε να του το απαγορεύσετε, όλα τα παιδιά του κόσμου δικαιούνται τη μόρφωση», «μα κανείς δεν μπορεί να με αναγκάσει να δουλεύω, είμαι παιδί», «το παιδί αυτό έπεισε τον κόσμο ότι όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην τροφή, στέγη κλπ», «ο δάσκαλος τον

επιβράβευσε για όσα πέρασε, αξίζει να συνεχίσει το σχολείο, να κοινωνικοποιηθεί και μάθει νέα πράγματα για τον κόσμο. Μην τον “φυλακίζετε”»

Και οι 17 συμμετέχοντες/ουσες μαθητές/τριες εκδηλώνουν μέσα από τις ιστορίες τους σκέψεις και συναισθήματα ανησυχίας σχετικά με την Παιδική Εργασία ως αιτία και αποτέλεσμα της σχολικής εγκατάλειψης (N=17, 100%): «πώς να μπορούσε να ζήσει μόνος μακριά από το σπίτι του;», «αποφασίζει απελπισμένος να το σκάσει», «τρομαγμένος νόμιζε ότι θα πέθαινε», «προβληματισμένος αρνήθηκε την πρότασή του και ζήτησε να το σκεφτεί», «το αφεντικό του ήταν πολύ αυστηρό...όλη την ώρα του φώναζε, ο ήρωας ένιωθε πολύ μεγάλη θλίψη για αυτό». Οι 17 μαθητές/τριες εξέφρασαν στις ιστορίες τους ευαισθητοποίηση και ανησυχία αναφορικά με το ρόλο τους στην προστασία των Α.Δ. και του ΔΤΠ στην Εκπαίδευση (N=17, 100%). Αντίθετα, από τα 17 παιδιά που συμμετείχαν κανείς δεν εξέφρασε ιδέες για την πρόληψη της καταπάτησης των παραπάνω (N=17, 0%): «ευτυχώς την κατάλληλη στιγμή ήρθε η αστυνομία και διέκοψε την εργασία των παιδιών», «ο δάσκαλός του ήταν πρόσχαρος να τον βοηθήσει να βγει από αυτή τη δύσκολη θέση και τον έψαχνε σε όλα τα μέρη της Ελλάδας», «“αύριο πιάνεις δουλειά” της λέει ο μέντοράς της, εννοώντας την έναρξη του σχολείου, μακριά από την προηγούμενη ζωή της», «πάντα θα είμαι εδώ ό,τι και να χρειαστείτε, είστε τα παιδιά μου οι μαθητές μου», «ζήτησαν συγγνώμη από το Λευτέρη και υποσχέθηκαν να τον στηρίζουν πάντα και πάντα να τον αφήνουν να κάνει αυτό που θέλει, τα χρησιμοποιεί τα δικαιώματά του».

Εκτός από το ΔΤΠ στην εκπαίδευση και την Π.Ε., οι μαθητές/τριες αναφέρθηκαν σε συγκεκριμένες θεματικές στις ατομικές ιστορίες τους. Τα θέματα που αναδύθηκαν είναι: σχολικός εκφοβισμός, σχολική εγκατάλειψη, χρυσοθηρία, κυνήγι ονείρων και ιδανικών, πένθος γονέων, οικογενειακή εγκατάλειψη, ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας, αγαθοεργία, επιστράτευση ανηλίκων, σωματική βία εντός σχολείου, ρατσισμός, φιλία, κι επαιτεία.

Συμπερασματικά, μετά από την ανάλυση των ιστοριών, φαίνεται ότι στην οι περισσότεροι/ες μαθητές/τριες έλαβαν υπόψιν τους:

(α) τη διδασκαλία με το Διδακτικό Σενάριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τα ΔΤΠ, το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση.

(β) την Παιδική Εργασία που σχετίζεται με τρόπο διττό με τη σχολική εγκατάλειψη,

(γ) τα 12 βήματα με τις κάρτες από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα RomaMultiLangPrimE για το Ταξίδι του Ήρωα σε όλες τις ιστορίες, σε μικρότερο ή σε μεγαλύτερο βαθμό.

Συγχρόνως, ενδιαφέρον έχει και η ανάδυση των θεματικών των ιστοριών ως ευκαιρία για ολόπλευρη ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης των μαθητών/τριών. Ακολουθούν οι παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια της εφαρμογής και διδασκαλίας του Διδακτικού Σεναρίου στην τάξη.

Παρατήρηση στην Τάξη

Ο ενθουσιασμός των συμμετεχόντων παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής των ιστοριών. Κάποιοι πρότειναν ως εργασία για την επόμενη φορά να εντοπίσουν τα 12 στάδια του Ταξιδιού του Ήρωα στην αγαπημένη ταινία/ σειρά/ παραμύθι καθενός και να τα παρουσιάσουν στην τάξη. Κατά τη διδασκαλία και εφαρμογή του Εκπαιδευτικού Σεναρίου, η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των μαθητών αναφορικά με τις αιτίες, τις συνέπειες και τις συνθήκες της Παιδικής Εργασίας εξελίχθηκαν με παράλληλη χρήση του σχολικού εγχειριδίου. Τα αποτελέσματα της έρευνας περίπτωσης έδειξαν ότι οι μαθητές/τριες ήδη γνωρίζουν για τα Α.Δ., το ΔΤΠ στην Εκπαίδευση, αλλά και το πρόβλημα της Παιδικής Εργασίας παγκοσμίως, αναφέροντας τη φτώχεια ως τη βασική αιτία. Επίσης ανέφεραν ότι πρόκειται για ένα φαινόμενο εξαιρετικά σημαντικό, που συνήθως οφείλεται σε σοβαρό, οικογενειακό, οικονομικό πρόβλημα. Όσον αφορά τη δομή και το περιεχόμενο των ιστοριών τους, αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι δημιουργίες είχαν αρχή, μέση και τέλος. Με άλλα λόγια, η ιστορία ξεκινά με μια συγκεκριμένη αρχική κατάσταση, ακολουθεί η ανατροπή αυτής και η εξέλιξη της πλοκής της ιστορίας, η οποία ολοκληρώνεται με την κορύφωση της ιστορίας. Ακόμη, σε

όλες τις ιστορίες που έγραψαν οι μαθητές και οι μαθήτριες εντοπίζεται αναφορά στον ήρωα – πρωταγωνιστή, στον τόπο, τον χρόνο και τα συναισθήματα που κυριαρχούν τις κρίσιμες - για την εξέλιξη της ιστορίας- στιγμές. Τα παραπάνω φανερώσουν ότι τα παιδιά αντιλήφθηκαν τα δομικά χαρακτηριστικά του αφηγηματικού κειμένου. Τα βήματα από το Ταξίδι του Ήρωα που εξυπηρετούν και διευκολύνουν την εξέλιξη της ιστορίας εντοπίζονται ποικιλοτρόπως, υπάρχει ευελιξία και διαφοροποιούνται ανάλογα με τις απαιτήσεις κάθε ιστορίας. Επιπλέον, εκτός από την αναφορά στην Παιδική Εργασία που επηρεάζει διττώς την πρόσβαση του παιδιού στην εκπαίδευση, πολλοί μαθητές προσέγγισαν και άλλες θεματικές ανάλογα με την εκάστοτε ιστορία.

Τέλος, από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των συμμετεχόντων μαθητών μέσω του Διδακτικού Σεναρίου για την παιδική εργασία και τον διττό της ρόλο ως αιτία και αποτέλεσμα για τη σχολική εγκατάλειψη ήταν επιτυχής. Επίσης, μέσα από τις ιστορίες εμφανίζεται ένας διαρκής προβληματισμός σχετικά με το φαινόμενο της Παιδικής Εργασίας, το οποίο σχεδόν πάντοτε ανατρεπόταν και στο τέλος ο ήρωας απαλλασσόταν από τα εμπόδια για την πρόσβαση στην εκπαίδευση και επέστρεφε νικητής στο σχολείο συνεχίζοντας τη φοίτησή του.

Συζήτηση

Η έρευνα αυτή έχει σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου αναφορικά με την παιδική εργασία, που έχει το διττό ρόλο της αιτίας και του αποτελέσματος στην εγκατάλειψη της εκπαίδευσης. Έτσι, στη μελέτη περίπτωσης η παρέμβαση έγινε με την Ιστοριογραμμή του Ταξιδιού του Ήρωα με το Ρολόι του Ταξιδιού του Ήρωα (MultiLangPrimE Storycards). Αφού προηγήθηκε διδασκαλία για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Α.Δ.), το Δικαίωμα του Παιδιού (ΔτΠ) στην Εκπαίδευση και την παιδική εργασία, οι μαθητές/τριες έγραψαν μια ιστορία, με θεματική την παιδική εργασία και την επιρροή που η ίδια ασκεί στην ομαλή πρόσβαση των ανηλίκων στο σχολείο με τα 12 στάδια της Ιστοριογραμμής του Ταξιδιού του Ήρωα. Η διδασκαλία των σταδίων προηγήθηκε της συγγραφής της ιστορίας καθώς έχει αναφερθεί ότι βοηθά τους μαθητές/τριες στη δομή της ιστορίας (Λαμπροπούλου & Πλώτα, 2022). Χρησιμοποιώντας το Ρολόι για τον/την δικό/ή τους πρωταγωνιστή/τρια και τους χαρακτήρες εξελίχθηκε η ιστορία τους.

Προκειμένου να καλυφθεί το κενό, το οποίο εντοπίζεται στο αναλυτικό πρόγραμμα και το μάθημα της ΚΠΑ της Στ' Δημοτικού, εφαρμόστηκε το διδακτικό σενάριο Δημιουργικής Αφήγησης ως ενδεικτική πρόταση για την κατάκτηση των στόχων της έρευνας της συγκεκριμένης μελέτης περίπτωσης. Παρά το γεγονός ότι λόγω χρονικού περιορισμού δεν έγινε εκτενής αναφορά κατά την υλοποίηση του διδακτικού σεναρίου στα Ανθρώπινα Δικαιώματα, οι μαθητές/τριες είχαν ήδη στοιχειώδεις γνώσεις αναφορικά με τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων, των παιδιών και φορέων που τα προστατεύουν και τα προασπίζονται, διεθνώς και εντός συνόρων.

Οι μαθητές/τριες διδάχτηκαν την Ιστοριογραμμή στη Δημιουργική Αφήγηση, τα δομικά χαρακτηριστικά μιας ιστορίας και την εξέλιξη της ιστορίας. Επιπρόσθετα, η ιστορία αποδείχθηκε ένα ισχυρό κίνητρο παρέχοντας συγκεκριμένη δομή και εξέλιξη για την επεξεργασία ενός θέματος (Ηλιοπούλου, 2021). Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές/τριες ακολουθώντας τις δεδομένες οδηγίες δημιούργησαν ιστορίες για την παιδική εργασία. Όλες οι ιστορίες των μαθητών (100%) είχαν αρχή, μέση και τέλος, με τα στάδια του Ταξιδιού του Ήρωα να εντοπίζονται σε όλες τις ιστορίες, εξυπηρετώντας την εξέλιξη της δράσης. Συγχρόνως, κατά τη διάρκεια της ιστορίας δόθηκαν ευκαιρίες στα παιδιά να αποδώσουν το προσωπικό τους νόημα στις νέες γνώσεις συνδέοντάς τις με τις ήδη υπάρχουσες, ενθαρρύνοντας την ενεργό συμμετοχή τους στη μάθηση (Ηλιοπούλου, 2021). Μέσα από τις ιστορίες φαίνεται η ανάπτυξη κουλτούρας των Α.Δ. και των ΔτΠ, καθώς αναγνωρίζουν περιπτώσεις καταπάτησης δικαιωμάτων και ελευθεριών τους: «ευτυχώς την κατάλληλη στιγμή ήρθε η αστυνομία και διέκοψε την εργασία των παιδιών» (M5), «του ζήτησαν

συγγνώμη και του υποσχέθηκαν να του επιτρέπουν να κάνει πάντα αυτό που θέλει και να χρησιμοποιεί τα δικαιώματά του» (M11). Όλοι οι μαθητές/τριες (N=17, 100%) αναφέρθηκαν σε αυτά τα δικαιώματα .

Όσον αφορά την επιρροή που ασκεί η παιδική εργασία στη σχολική εγκατάλειψη, φαίνεται ότι η παιδική εργασία και η πρόσβαση στην Εκπαίδευση δε συνδυάζονται στις ιστορίες τους: «θα κατάφερνε και να δουλεύει ταυτόχρονα;» (M3). Ακόμη, γίνεται εμφανής η αναγνώριση από πλευράς τους του διττού ρόλου της παιδικής εργασίας ως αιτία της σχολικής εγκατάλειψης, «η μητέρα τους τους ανάγκαζε να δουλεύουν και δεν τα άφηνε να πηγαίνουν σχολείο» (M4), και ως αποτέλεσμα: «πρέπει να δουλέψεις, πώς θα βγάλει λεφτά η οικογένειά σου; πρέπει να βοηθήσεις κι όχι να κάθεσαι να περιμένεις τα έτοιμα» (M11). Φαίνεται ότι η παιδική εργασία δυσχεραίνει και εμποδίζει την πρόσβαση των ανηλίκων στην εκπαίδευση, και επηρεάζει την πρόοδο των εργαζόμενων παιδιών, καθώς στις ιστορίες τους αναφέρεται ότι όσα παιδιά εργάζονται και καταφέρνουν να περάσουν το κατώφλι του σχολείου χαρακτηρίζονται από ελλείμματα σε στοιχειώδεις γνώσεις συγκριτικά με συμμαθητές/τριές τους που παρακολουθούν την εκπαίδευση της τάξης χωρίς διακοπή για εργασία: «τελικά θέλει να φοιτήσει στο σχολείο...δεν μπορεί να καταλάβει την αριθμητική, την ορθογραφία και τα υπόλοιπα μαθήματα» (M16).

Ενδέχεται πολλά από τα παιδιά της έρευνας περίπτωσης να μπήκαν στη θέση των πρωταγωνιστών, αναγνωρίζοντας την αξία και σημασία του δικαιώματος της πρόσβασης στην Εκπαίδευση, και διεκδικώντας την με κάθε δυνατό τρόπο. Με αυτόν τον τρόπο, πολλά παιδιά μίλησαν στις ιστορίες τους για ανήλικους συνομηλίκους τους που εργάζονται. Παρόλο που κάθε ιστορία είναι ξεχωριστή, οι πλειονότητα αυτών κορυφώνεται με την επιστροφή στη νέα σχολική πραγματικότητα: «ο Αχιλλέας επιστρέφει στο σχολείο και αρχίζει να γίνεται καλύτερος σε όλα τα μαθήματα» (M16), «ο Νικ τον πήρε μαζί του στο σχολείο και πέρασαν καταπληκτικά» (M2), «από δω και πέρα ο Γιώργος συνεχίζει ανέμελα τη σχολική χρόνια, ακόμη πιο δυνατός από την αρχή της χρονιάς» (M3).

Όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους οδηγούνται οι ανήλικοι στην Π.Ε., οι 13 μαθητές/τριες απάντησαν ότι η βασική αιτία είναι η φτώχεια (N=17, 76%). Σε ανάλογη έρευνα σε 20 παιδιά (Ziad, 2018) τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν ότι ο πρώτος λόγος είναι τα οικονομικά προβλήματα (N=20, 87,86%), δεύτερος λόγος είναι η απροθυμία των παιδιών να ασχοληθούν με την εκπαίδευση (N=20, 54,29%), ενώ ως τρίτος λόγος αναφέρεται η έλλειψη ευκαιριών για δωρεάν εκπαίδευση (N=31,14%). Σε συνέχεια την ίδιας έρευνας και σε αναζήτηση των οφελών που προκύπτουν από την παιδική εργασία, τα κέρδη θα μπορούσαν να κριθούν μάλλον ευτελή. Από τα 20 συμμετέχοντα εργαζόμενα παιδιά, το 90% αναφέρει ότι δεν έχει τη δυνατότητα να αποταμιεύσει χρήματα για το μέλλον (N=20, 90%), το 55% υπογραμμίζει ότι δεν του αρέσει η εργασία του (N=20, 55%) ενώ το 60% υποστηρίζει ότι ο μισθός δεν δύναται να καλύψει τις ανάγκες των εργαζομένων (N=20, 60%) (Ziad, 2018). Εκτός από την αυτοέκφραση σκέψεων και συναισθημάτων αναφορικά με την παιδική εργασία, ήρθαν στην επιφάνεια και άλλα θέματα όπως ο σχολικός εκφοβισμός, η χρυσοθηρία, το πένθος κ.ά. Φαίνεται ότι τα παιδιά επεξεργάζονται ένα θέμα και τις διαστάσεις του μέσα από μια ιστορία, φανταστική ή μη, που συνήθως καλούνται να συνδέσουν με την πραγματικότητα (Ηλιοπούλου, 2021). Σε ανάλογες έρευνες που αναλύθηκαν, οι αφηγήσεις παιδιών διαφορετικών ηλικιών, διαπιστώνεται ότι τα μικρά παιδιά (Α', Β' και Γ' Δημοτικού) επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στη δράση των προσώπων, ενώ τα μεγαλύτερα δίνουν έμφαση στις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις επιθυμίες που κατευθύνουν και προσανατολίζουν τα πρόσωπα στις εκάστοτε πράξεις τους (Ηλία, 2012).

Με τη Δημιουργική Αφήγηση επιτυγχάνεται η συναισθηματική εμπλοκή των παιδιών-δημιουργών στη Ταξίδι του Ήρωα για την αλλαγή μιας δεδομένης, συνήθως δυσάρεστης αρχικής κατάστασης. Οι μαθητές/τριες φαίνεται ότι ορίζουν την ιστορία μέσα από την ταύτισή τους με τους χαρακτήρες της ιστορίας και φέρουν ευθύνη ως δημιουργημά τους.

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ότι ο Creswell (1997), το αίσθημα της ιδιοκτησίας (sense of ownership), η χαρά της συνδημιουργίας και η έντονη συναισθηματική εμπλοκή του παιδιού αποτελούν στοιχεία τα οποία διακρίνουν και ξεχωρίζουν την Ιστοριογραφική από άλλες μεθόδους (Ηλιοπούλου, 2021).

Τέλος, επειδή αυτή η έρευνα περίπτωσης είναι πρωτότυπη είναι δύσκολο να γίνει σύγκριση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων της έρευνας. Ωστόσο, η Δημιουργική Αφήγηση φαίνεται να αποτελεί μια εκπαιδευτική τεχνική κατάλληλη να προκαλέσει την συγκίνηση των μαθητών μέσα από τις ιστορίες των ίδιων (Λαμπροπούλου & Πλώτα, 2022). Ο Rex και οι συνεργάτες του (2002) υπογραμμίζουν ότι οι μαθητές συγκρατούν στη μνήμη τους τις «καλές» ιστορίες, σε σύγκριση με τη διδασκαλία στην οποία απουσιάζει η αφήγηση ιστοριών. Το διδακτικό σενάριο μπορεί να καλύψει το κενό στο Αναλυτικό Πρόγραμμα στο μάθημα της Κ.Π.Α. της Στ' Δημοτικού, ενημερώνοντας και ευαισθητοποιώντας στους μαθητές την αξία και σπουδαιότητα των Α.Δ. και του ΔτΠ στην Εκπαίδευση, όπως και τη σχέση της με την παιδική εργασία. Συγχρόνως, προτείνεται η καινοτομική μέθοδος διδασκαλίας του διδακτικού σεναρίου Δημιουργικής Αφήγησης με την Ιστοριογραφική του Ταξιδιού του Ήρωα, η οποία τελικώς ήταν επιτυχής.

Συμπεράσματα

Σε αυτή τη μελέτη περίπτωσης, η διδασκαλία και ευαισθητοποίηση των μαθητών έγινε με το διδακτικό σενάριο Δημιουργικής Αφήγησης. Με τη διδασκαλία τόσο των Α.Δ. και του ΔτΠ στην εκπαίδευση, όσο και των βασικών δομικών χαρακτηριστικών σε μια ιστορία, οι μαθητές κατάφεραν να αναπτύξουν τις ιδέες τους ως εξελικτικές ιστορίες. Έγινε παρέμβαση στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής μέσω του διδακτικού σεναρίου για την ενημέρωση κι ευαισθητοποίηση των μαθητών της Στ' του Δημοτικού Σχολείου για την παιδική εργασία ως αιτία και συνέπεια της εγκατάλειψης της εκπαίδευσης. Με την έρευνα περίπτωσης επιδιώχθηκε η ανάπτυξη κουλτούρας για τα Α.Δ. και τα ΔτΠ ώστε να κατανοήσουν οι μαθητές το περιεχόμενο των συμβάσεων υπέρ των δικαιωμάτων τους. Ακολούθησε εισαγωγή στη Δημιουργική Αφήγηση με ανάλυση των 12 σταδίων της Ιστοριογραφικής του Ταξιδιού του Ήρωα και με το μνημονικό εργαλείο του ρολογιού. Παράλληλα, έχοντας ως παράδειγμα την ιστορία της Σταχτοπούτας, εντοπίστηκε σε αυτήν καθένα από τα στάδια του ταξιδιού. Έπειτα, διανεμήθηκε στους μαθητές το ερωτηματολόγιο και στη συνέχεια οι μαθητές έγραψαν τη δική τους ιστορία ατομικά με θεματική την παιδική εργασία. Τα ερωτηματολόγια όσο και οι ιστορίες των παιδιών παρέμειναν ανώνυμα και η κωδικοποίηση – αντιστοίχιση ερωτηματολογίου και ιστορίας έγινε αριθμητικά.

Τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια, τις ιστορίες των μαθητών και τις παρατηρήσεις της ερευνήτριας εντός της τάξης. Μέσω της ποσοτικοποιημένης ποιοτικής ανάλυσης των ιστοριών τους, εντοπίστηκε η έκφραση της ευαισθητοποίησή τους, η καλλιέργεια σεβασμού και κουλτούρας για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση, και η αναγνώριση της σπουδαιότητά τους. Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά γνωρίζουν για τα Α.Δ. και τα ΔτΠ στην Εκπαίδευση σε παγκόσμιο επίπεδο, αναφέροντας ότι τα χαμηλά οικονομικά εισοδήματα αποτελούν βασική αιτία για την παιδική εργασία. Όσον αφορά τη δομή και το περιεχόμενο των ιστοριών τους, όλες οι δημιουργίες είχαν αρχή, μέση και τέλος. Κάθε ιστορία ξεκινούσε με μια συγκεκριμένη αρχική κατάσταση, συνεχιζόταν με την ανατροπή της και την εξέλιξη της ιστορίας, η οποία ολοκληρώνεται με την κορύφωση. Ακόμη, σε όλες τις ιστορίες που έγραψαν οι μαθητές εντοπίζεται αναφορά στον ήρωα – πρωταγωνιστή, στον τόπο, τον χρόνο και τα συναισθήματα που κυριαρχούν τις κρίσιμες στιγμές και αποφάσεις των ηρώων για την εξέλιξη της ιστορίας. Τα παραπάνω φανερώνουν ότι τα παιδιά ακολούθησαν τα βήματα από το Ταξίδι του Ήρωα με ευελιξία και διαφοροποίηση ανάλογα με κάθε ιστορία. Επιπλέον, πέραν της αναφοράς στην παιδική

εργασία που επηρεάζει διττώς την πρόσβαση του παιδιού στην εκπαίδευση, πολλοί/ές μαθητές προσέγγισαν και άλλες θεματικές.

Η ενημέρωση κι ευαισθητοποίηση των συμμετεχόντων για την παιδική εργασία και την επίδραση που έχει στη σχολική εγκατάλειψη ήταν επιτυχής. Στις ιστορίες φαίνεται ο διαρκής προβληματισμός για το πρόβλημα της παιδικής εργασίας που σχεδόν πάντοτε ανατρεπόταν, με τον ήρωα να υπερβαίνει τα εμπόδια που δυσκόλευαν την πρόσβαση στο σχολείο με αποτέλεσμα την επιστροφή τους στο σχολείο.

Η Δημιουργική Αφήγηση αποτελεί ενεργή μεθοδολογία, υποστηρίζοντας τους μαθητές να εμπλακούν ενεργά στη μάθησή τους, να ενεργοποιήσουν σφαιρικά τις αισθήσεις τους και να επικοινωνήσουν τις ανακαλύψεις τους. Είναι γνωστικό εργαλείο που αναπτύσσει το νόημα και παναθρώπινες αξίες σε πλαίσιο (situated understanding, Gerrig, 1993). Δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να βιώσουν ρόλους και καταστάσεις που δεν μπορούν να ζήσουν στην αληθινή ζωή όντες οι εαυτοί τους (Ηλιοπούλου, 2021). Σύμφωνα με τη θεωρία της μεταφοράς (transportation theory), γίνεται μεταφορά του μαθητή σε εναλλακτικό κόσμο, εμπλέκονται γνωστικές διεργασίες, συναισθήματα, νοητικές εικόνες και επηρεάζονται οι στάσεις, οι απόψεις, και η γνώμη τους (Green, 2004, 2007). Το μνημονικό εργαλείο της Ιστοριογραφικής και του Ταξιδιού του Ήρωα μπορεί να υποστηρίξει κάθε μαθητή-δημιουργό για να δημιουργήσει τη δική του/της ιστορία. Η Ιστοριογραφική υποστηρίζει τους μαθητές για την ενήλικη ζωή, επειδή τέτοια προβλήματα είναι αληθινά, αλλά με έναν ασφαλή τρόπο εντάσσονται στον πλαίσιο μιας φανταστικής ιστορίας. Με άλλα λόγια, φανερώνονται πτυχές του εαυτού τους που δεν προϋπήρχαν, παρουσιάζοντας έτσι απρόσμενες σκέψεις, συναισθήματα ή και φοβίες χωρίς να εκθέτουν τους εαυτούς τους. Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα διαφοροποίησης της διδασκαλίας του, του περιεχομένου και του μαθησιακού περιβάλλοντός της. Η διαφοροποίηση αυτή προσφέρει στους μαθητές το πλεονέκτημα εμπλοκής σε δραστηριότητες ανάλογα με την ετοιμότητα, το ενδιαφέρον και το μαθησιακό τους προφίλ (Ηλιοπούλου, 2021). Από τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται η ανάγκη ένταξης ενοτήτων και δραστηριοτήτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των μαθητών αναφορικά με το Δικαίωμά τους στην Εκπαίδευση από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου. Οι μαθητές μπορούν να εμπλακούν ενεργά στη διαδικασία της μάθησης, να αναπτύξουν τη φαντασία, τη δημιουργικότητα και δεξιότητες κριτικής σκέψης, να βελτιώσουν τις δεξιότητες επικοινωνίας και να αναπτύξουν το ενδιαφέρον τους σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που ενυπάρχουν στα ΔΤΠ. Τέλος, φαίνεται ότι το διδακτικό σενάριο μπορεί να αποτελέσει εναλλακτική παιδαγωγική μεθοδολογία για την ενημέρωση κι ευαισθητοποίηση μαθητών της Στ' Δημοτικού για τα δικαιώματα του παιδιού, το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση για την παιδική εργασία.

Η έρευνα ως μελέτη περίπτωσης και ο μικρός αριθμός των μαθητών δεν επαρκούν για τη γενίκευση και εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. Μελλοντικά χρειάζεται να γίνουν περισσότερες έρευνες με τη διαθεματική παιδαγωγική προσέγγιση της Ιστοριογραφικής του Ταξιδιού του Ήρωα όσον αφορά τη διδασκαλία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του ΔΤΠ στην Εκπαίδευση. Έτσι θα μπορούσαν να καλυφθούν τα κενά στην εκπαίδευση σε ένα ανοικτό σχολείο για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών αλλά και της ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας.

Αναφορές

Bell, S., & Harkness, S. (2006). *Storyline-Promoting Language across the Curriculum*. UK: UKLA.

Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Boyden, J. (1994). The Relationship between Education and Child Work. *Innocenti Occasional Papers, Child Rights Series* No. 9, Florence Italy, UNICED/ICDC, International Child Development Centre, Sept. 1994.

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Campbell, J. (1949). *The Hero with a Thousand Faces*. Princeton: Princeton University Press.
- Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Creswell, J. (1997). *Creating worlds, constructing meaning: The Scottish storyline method*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Emo, W. & Wells, J. (2014). Storyline: Enhancing learning and teaching through co-constructed narrative. *The Psychology of Educational Review*, 38 (2).
- Gerrig, R.J. (1993). *Experiencing Narrative Worlds: On the Psychological Activities of Reading*. New Haven: Yale University Press.
- Global Action Plan1 and Technical Cooperation (2010). Ανακτήθηκε από: <http://www.ilo.org/ipeinfo/product/viewProduct.do?productId=10992>.
- Green M.C. (2007). Linking Self and Others through Narrative. *Psychological Inquiry*, 18(2): 100-102.
- Green, M.C. (2004) Transportation Into Narrative Worlds: The Role of Prior Knowledge and Perceived Realism, *Discourse Processes*, 38:2, 247-266, DOI: 10.1207/s15326950dp3802_5
- Grootaert C. & Kanbur R. (1994). *Child Labour: A Review*. Washington DC, World Bank.
- Lambropoulos, N. (2024α). The Zone of Proximal Flow in K12 Collaborative eLearning. In the *ABCs of Online Teaching and Learning: A glossary of modern e-learning principles and strategies*, ACM eLearn Magazine.
- Lambropoulos, N. (2024β). Multimodal Learning Analytics for Educational Digital Storytelling. In Gürhan DURAK & Serkan ÇANKAYA (EDs), *Perspectives on Learning Analytics for Maximizing Student Outcomes*. Hershey, USA: IGI Global Publications.
- Omand, C. (2014). *Storyline Creative learning across the curriculum*. Leicester: UKLA.
- Rex, L., Murnen, T. J., Hobbs, J. & McEachen, D. (2022) Teachers' Pedagogical stories and the shaping of classroom participation. *American Educational Research Journal*, 39(3).
- RomaMultiLangPrime <https://romaproject.eu> Storycards. European project KA2.
- Smogorzewska, J. (2012). Storyline and Associations Pyramid as methods of creativity enhancement: Comparison of effectiveness in 5-year-old children, *Thinking Skills and Creativity*, 7.
- Smogorzewska, J. (2014). Developing children's language creativity through telling stories: An experimental study, *Thinking Skills and Creativity*, 13.
- Tibbitts, F. (1994). Human Rights Education in Schools in the Post-Communist Context. *European Journal of Education*.
- Tibbitts, F. (2002), «Understanding what we do: Emerging models for HRE», *International Review of Education*.
- UNICEF (2014), *Child Labour and UNICEF in Action: Children at the Center*. New York: U. N. Department of Public Information.
- Vogler, C. (2007) [1998]. *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers*. Studio City, CA: Michael Wiese Productions.
- Vogler, C. (2009). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers*. Studio City, CA: Michael Wiese Productions.
- Ziad, A. (2018). Exploring the Scenario of Child Labour and the Role of Mass-media in Raising Awareness against Child Labour. *Master of Science in Clinical Psychology*, DOI: 0.13140/RG.2.2.29347.68647.
- Γαλάνης, Π. (2018). Ανάλυση δεδομένων στην ποιοτική έρευνα: Θεματική Ανάλυση. *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*, 35(3):416-421. <https://www.mednet.gr/archives/2018-3/pdf/416.pdf>
- Ηλιοπούλου, Η. (2006). Ιστοριογραμμή (Storyline): Μία διεπιστημονική προσέγγιση για την ανάπτυξη περιβαλλοντικών θεμάτων. 2^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων ΠΕ, Αθήνα, 15-17 December.

Ηλιοπούλου, Ι. (2021). *Ιστοριογραμμή ή Storyline: Μια παιδαγωγική προσέγγιση που μεταμορφώνει τη διδασκαλία και μάθηση*. Ανακτήθηκε από: <https://www.thenewspaper.gr/2021/02/27/istoriogrammi-i-storyline-mia-paidagogiki-pr/>.

Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας Εφαρμογές στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Κανατσούλη, Μ. (2002). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας – Σχολικής και προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Πολιτεία.

Κατσίκη-Γκίβαλου Α. (2008). Λογοτεχνία και εκπαίδευση: από τα στενά όρια μιας διδασκαλίας στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας. Στο Κατσίκη-Γκίβαλου Α., Καλογήρου, Τ., Χαλκιαδάκη, Α. (επιμ.) (2008). *Φιλαναγνωσία και Σχολείο* (σ. 237-243). Αθήνα: Πατάκη.

Λαμπροπούλου, Ν. & Πλώτα, Κ. (2022). Η Ανάπτυξη Ιστοριών με την Ιστοριογραμμή του Ταξιδιού του Ήρωα με Μαθητές/τριες της Β' Τάξης του Δημοτικού Σχολείου. *Διάλογοι! Θεωρία και Πράξη στις Επιστήμες Αγωγής και Εκπαίδευσης*, 8:227-244.

Λαμπροπούλου, Ν. (2023). *Η Δημιουργικότητα και η Δημιουργική Αφήγηση στην Εκπαίδευση: 9 Βήματα για Συνειδητοποίηση και Δράση*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Ξωχέλλης, Π. (2000) Η εικόνα του άλλου/ Γείτονα στα βιβλία των Βαλκανικών Χωρών. Καψάλης, Α., Μπονίδης, Κ. & Σιπητάνου, Α. (επιμ.) *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου 'Η Εικόνα του «άλλου»/Γείτονα στα Σχολικά Βιβλία των Βαλκανικών χωρών'*, Θεσσαλονίκη. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Παπαρηγόπουλος, Ξ.Ι. (2006). Η διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού: σύντομη κριτική αποτίμηση. Σε Μαρία Λουμάκου & Λουκία Μπεζέ (επιμ.), *Το παιδί και τα δικαιώματά του* (σ. 237-243). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Σούλας, Α. (2019). *Διδασκαλία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Εκπαίδευση: Απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης*. (Δημοσιευμένη πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, 2019). Ανακτήθηκε τον Ιούλιο 2023, από <https://dspace.uowm.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/1392/Soulas%20Angelos.pdf?sequence=1>

Φραγκάκη, Μ. (2009). *Διδακτικό σενάριο παιδαγωγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ: από την κατανόηση στην συνειδητοποίηση και τη δράση*. Ανακτήθηκε από: http://users.sch.gr/nikbalki/epim_kse/files/Parousiaseis/Method_Project.pdf